

נר לשולחן שבת

חג השבועות

גליון 608

פתרון החידה: עצרת! עצרת, פעמים חמישה, פעמים שישה, פעמים שבעה! (רי"ה וי) מעשה באדם ששיגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת. (ב"ב קמז). שלשה דברים ציווה אחיתופל את בניו ... ויום טוב של עצרת ברור, זרעו חטים. (ב"ב קמז). רבי יהודה קשר צדעיו עד עצרת, לפי שחש בראשו בגלל ארבע כוסות היין ששתה בפסח. (נדרים מט:). הרי את עצורתי - לשון עצרת, שתהא נאספת עמי לבית. (רש"י קידושין א.) הקברנים שקברו איש ביום טוב ראשון של עצרת, רב פפא נידה אותם ופסלם לעדות ורב הונא בר"י הכשירם. (סנהדרין כו:). בארבעה זמנים בשנה המוכר בהמה צריך להודיעו ... ערב עצרת ... וכופין אותו לשחוט, למי ששילם מעות. (חולין פג.) (נ"ר)

בכלם אמרו: לחג השבועות אין תאריך בתורה כמו בחגים אחרים, רק "בשבעתיכם" (במדבר כ"ח כ"ו). האדם בעצמו מחולל בפנימיותו את הזמן לקבלת התורה - "בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם!" (הגאון רבי דניאל מובשוביץ הי"ד - "כתבי הסבא מקלם ותלמידיו")

חידה: מה המשותף? האיש ששיגר לבית חמיו יין ושמן ובגדי פשתן חדשים. יום בלול ויום ברור. כאב ראש נורא וארוך שמסתיים. 'הרי את נאספת לי'. כולם שוחטים בו והמעות זורמות. הקברנים שפסלו אותם לעדות והכשירום. והנה הפתרון: פעמים חמישה, פעמים שישה, פעמים שבעה!

פירוט פתרון החידה בהמשך, בטור השמאלי:

היה זה בערב חג השבועות לפני מספר שנים. נכנס ילד לחנות פרחים בבני ברק וביקש פרחים בשישה שקלים... המוכרת השיבה בחיוב ובחיון. החלה ללקט פרחים מפה ומשם, מדי פעם שואלת את הילד, אם הפרח מוצא חן בעיניו... עשתה זאת ברצינות ובתשומת לב, וסידרה זר יפהפה. כשהזר היה מוכן, שאלה את הילד: 'אתה מרוצה'. 'כן' השיב הילד ועיניו זהרו! ידידי, ת"ח יקר שהיה בחנות באותו זמן, התרגש עד מאוד ואמר: "אני מעריך את הרצינות שלך, איך שסידרת לו את הזר, כאילו נתן סכום נכבד, הזר הזה שווה עולם הבא!"

סיפרו לאדמו"ר רבי יחזקאל יוסף הלוי אשג על יהודי שהתרחק מאד מכל סממן של יהדות. הוא לא שמר שבת ולא על כללי הכשרות. דבר אחד הוא שמר מכל משמר: בחג השבועות הקפיד לאכול מאכלי חלב...

היהודי הזה היה עשיר והיו לו משרתים. אחד מהם הבחין כי לבעל הבית יש חדר מסויים שלאיש מבני הבית אין כניסה אליו, לשם היה סר מפעם לפעם. הבין המשרת שבחדר הזה מצויים אוצרותיו של מעבידו. הוא תכנן להרעילו ולגנוב את האוצרות. הכין המשרת הגוי מאכל בשרי מהביל, שהכיל מנה גדושה של רעל. הגיש אותו לפני בעל הבית. אלא שהיהודי נזכר במנהג מאכלי החלב שלו... נכנס לאותו חדר בו היתה הכספת, בה שמר גם לוח שנה עברי, כדי לדעת מתי חל ו' בסיון, על מנת לקיים את המנהג. התבונן בלוח. חזר לטרקלין האוכל והודיע למשרת שהיום הוא אוכל רק מאכלי חלב, שכן היה זה חג השבועות.

המשרת הגוי התרעם באומרו: "הכנתי לך תבשיל מיוחד. חבל שלא תאכל ממנו, מחר תאכל חלבי". אך העשיר התעקש והגוי נאלץ היה לוותר. ברוחבו לבו הציע למשרתו שיאכל הוא את התבשיל המשובח שהכין, אבל המשרת התנצל שהוא שבע... העשיר השליך את המאכל לכלבים. והנה לתדהמתו, תוך דקות הכלבים צנחו ומתו. חקירת המשטרה גילתה את תוכניתו הזדונית של המשרת והוא הושם בכלא. העשיר לקח את שארע אליו פנימה, שינה דרכיו והתקרב ליהדות.

סיים הרבי מאשג ואמר: מה שהציל את היהודי היה הקשר אל הלוח העברי. אפילו קיומו של קשר קלוש כזה החזירו למוטב! נציין כי הרבי ראה ביהדות שלימות אחת, כל מי שאוחז בה, אפילו בקצה פעוט - סופו שייגיע אל התשובה, כמו מעגל חשמלי שמוליך את החשמל בכל המערכת.

מעשה בחסיד עשיר שבא לחג השבועות לבעלז. פגש שם בחסיד עני שהיו נעליו קרועות. חלץ העשיר את נעליו ונתנם לחברו, והוא עצמו נעל את נעלי העני הקרועות. כשנודע הדבר לאדמו"ר רבי יששכר דב אמר: "הרי הדבר מרומז במגילת רות 'וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה ... שלף איש נעלו ונתן לרעהו' - גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה! (ס"ח ע"י"ש)

פסקי רבי אליהו מעכו

ראיתי בני אדם שואלים, למה אין אנו מזכירים בתפילה בחג השבועות הבאת ביכורים הכתובה בו, כמו שאנו מזכירים חירות בפסח, שמחה בחג הסוכות, וגם בראש השנה אנו מזכירים תרועה וביום הכיפורים סליחה ומחילה!?

ונראה לי לתרץ, שכל אלו שייכים כל אחד ביומו, אבל הבאת ביכורים לא היתה בחג השבועות, לפי שאינם דוחים לא שבת ולא יום טוב. אלא ששבועות מכשיר להביא ביכורים, דקודם לכן לא יכולים להביא, לפיכך לא מזכירים ביכורים בשבועות דלא שייכי בו, אבל מתן תורה שהיה בו ביום מצוה עלינו לזכרו. (רבי אליהו מעכו היה מהכמי הראשונים ועלה לא"י - מתוך הגניזה הקהירית - "שורון" ל"ב)

(יש"כ לירידי הרה"ח י"צ)

"מעמד הר סיני - כפה עליהם הר כגיגית"

דרש בזה בספר 'פרי לבנון':

התורה ניתנה באימה וחרדה, קולות וברקים וענן כבד, וקול שופר חזק מאד, ויחרד כל העם, ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד, וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק.

וכל מתבונן משתומם: לכאורה היה ראוי שבשעת מתן תורה, שדרכיה דרכי נועם, יהיה יום בהיר וצח, מסביב ישרור שקט ושלווה, ויעמדו ישראל בשמחה ורוגע כדי שיוכלו להבין את התורה בפרטיה ודקדוקיה. ולמה היה מצב הפוך מזה, של חרדה וזיע, וכי במצב כזה אפשר להשיג ולהבין את דברי התורה!?

אלא, כאשר הציע משה לעם ישראל לקבל את התורה, היו סבורים שבתוך זמן קצר הם נכנסים לארץ ישראל ולשלימות האמיתית, לישיב איש תחת גפנו ותחת תאנתו, הוגים בתורה במתיקות ונעימות, בלא שום פרץ וצווחה, צרה ויגון. לא פלא, שחשקו בני ישראל בתורה מאד, ענו ואמרו "נעשה ונשמע".

אבל, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבעונותינו עתידיים ישראל להיות בגלויות קשות ומרות, בחורבנות ושמדות, אינקוויזיציות, מסעי-צלב, פוגרומים, פרעות ישמעאלים והרג אכזרי, ועוד ועוד, ויסבלו מאד משנאת העמים לדתם ותורתם.

הראה הקב"ה במתן תורה מה שיקרה להם ולבניהם אחריהם בחורבנות ובגלויות, לכך כתוב 'ויהי' ביום השלישי - 'ויהי' לשון צרה - 'קולות וברקים וענן כבד, והר סיני עשן כעשן הכבשן'. רמזו רמז להם על שריפת המקדשות, שריפת התורה, שריפת התלמוד, שריפת חכמי ישראל, אש האינקוויזיציה, עיירות בוערות, אש מכונות ההריגה על מליוני יהודים, עשן הכבשנים המיתמר מעל מחנות ההשמדה, אש פיגועי תופת, הרקטות ו... לפיכך כתוב 'וכל העם 'רואים' את הקולות ואת הלפידים, כלומר, הם 'הבינו' את משמעות הקולות והלפידים (כדוגמת 'רואה' אני את דברי אדמון. כתובות דף קח), ואכן ישראל 'ינועו ויעמדו מרחוק', חששו לקבל את התורה בצורה אימה כזאת.

לכן כפה עליהם הקב"ה הר כגיגית. כלומר, הן את הגזירה אי אפשר לשנות והבחירה תלויה בכם, אם תהיו עם סגולה, קודש קדשים, שמוסר נפשו על ה', ההרוגה עליך, חבוקה ודבוקה בך, או שתהיו בזויים ומיוסרים כבזמן שעבוד מצרים.

עוד ביאור נפלא באופן אחר:

כאשר עמדו בתחית ההר והיה ההר כגיגית עליהם, נמלטו בזה מן הקולות והלפידים שמסביב, נמצא אם כן שדווקא כפיית ההר היא שהגנה על עם ישראל מהרעשים והצרות שמסביב... נרמז להם בזה, שגם בתוך הלפידים ועשן הכבשנים, השריפות והקולות, הרג וטבח, תמיד יוכלו להכנס בתחתית ההר, בתוככי דפי התורה והגמרא, בעמקי הסוגיות, בלב מחשבת המוסר, ולהתנתק מכל הרעש האיום שמסביב! (נערך עפ"י 'פרי לבנון' פר' יתרו)

הלילה בו נחו היתושים...

באותו הלילה שלפני קבלת התורה ישנו להם ישראל כל הלילה, לפי ששינה של עצרת עריבה והלילה קצר. א"ר יודן אפילו יתוש לא עקץ בהם. בא הקב"ה ומצאן ישנים, העמיד עליהם קרנות, חצוצרות ושופרות לעוררם... (שהש"ר א' ועיין פרד"א מ"א)

הגאון הצדיק, מוהר"ר ה"קדושת לוי" ביאר שחלילה לחשוב על עם קודש שנפלו בתרדמת העצלות והשינה ביום הנכבד הזה.

כוונתם היתה לשם שמים. שמיום שני בסיון התחילו להתכונן לקבלת התורה, עבדו בכל כוחם, לא נתנו שינה לעיניהם, עד שנפלה עליהם ליאות ועייפות, היו מתייראים פן לא יוכלו לקבל את התורה במחשבה צלולה כראוי, על כן הלכו לישון, בכדי שיתחדשו מוחותיהם ויהיו מוכנים בבהירות לקבלת התורה! (עבודת ישראל" שבועות עי"ש הובא ב"נעטי אשל" פר' יתרו)

הגאון רבי גדליה נדל - ביום חופתו הלך לישון, מינה שומר, וביקש ממנו להעירו כרבע שעה לפני החופה, כדי שיוכל להתארגן. אך הלה "נלחץ" והעירו שעה קודם לכן... כשומעו שעוד שעה לפניו, אמר: 'עדיין יש שהות רבה מדי!' וחזר לישון. וקם כעשרים רגע לפני החופה. ('מילי דהספידא' פרקי תולדות ח')

היה זה בשנת תש"ד, בימי אופל וצלמוות, ערב חג השבועות חל ביום שבת. בערב שבת זו, בשעה עשר בבוקר הגיעה רכבת בה אלפי יהודים למחנה ההשמדה אושוויץ, ביניהם מלאך אלקים, הרבי מקלויזנבורג בדבר שאלתך אם ראוי להקדים ולהתפלל ערבית בערב יום טוב שחל בשבת.

הנה זה לי שנים רבות שנסתפקתי בזה, מעת שהובלנו למחנות הריכוז על ידי הרוצחים הארורים ימח שמם וזכרם בשבת ערב חג השבועות ורצו להתפלל ערבית מבעוד יום ולא היה בידי לברר אז! (שו"ת "דברי יציב" או"ח רי"ח ט)

בנידון אם יש ענין הוספה משבת ליום טוב ומיום טוב לשבת - אני הייתי מסופק בזה כשהיינו במחנות ההשמדה של הגרמנים ימח שמם וזכרם, אם יכולים להתפלל של יום טוב ולהוסיף משבת על יום טוב וכמובן לא היה לי ספרים לעיין... (שם ק"ז)

למעשה השיב הרבי מקלויזנבורג שאין להקדים את היום טוב מכמה טעמים, וכדברי הבה"ג, שלא שייך תוספת לגרוע מקדושת שבת, ואינו יכול להיות דובר שקרים "ביום חג הזה".

וסיים תשובתו בדברי הרמב"ן, שתפילה ביום טוב היא מן התורה, אם כן עדיף להמתין עד הלילה, כדי לקיים מצוה זו מדאורייתא. ואחרי כותבי, מצאתי בסידור "דעת קדושים" להגה"ק מבוטשאטש, שכשחל יום טוב במוצאי שבת, יש לאחר להתפלל, דקדושת שבת חמורה מקדושת חג וצריך להוסיף מן החול על הקודש'. (שם ועיין שלי"ה, מג"א ושו"ע הרב תצ"ד בענין 'תמימות')

כתב הרמב"ן: "וטעם "מקראי קדש", שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפילה והלל לקל, בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה..." (אמור כ"ג ב' עי"ש)

להשלמת הענין נביא עוד מתורתו של הרבי מקלויזנבורג

שאלה: חתן שהחתונה שלו תהיה באסרו חג של יום טוב שני בחו"ל, האם צריך להתענות.

תשובה: בשו"ע נפסק שאין להתענות באסרו חג של שבועות, מפני שכשחל עצרת בשבת, ביום זה היה יום טבוח הקרבנות. (או"ח תצ"ד ב') אכן, הגאון רבי שלמה קלוגר דן האם בחו"ל הדין שונה, שהרי אין זה יום טבוח. למעשה בשו"ע הרב (תכ"ט י"ז תצ"ד כ') כתב שהמנהג שלא להתענות בכל אסרו חג - גם בחו"ל.

סיים הרבי מקלויזנבורג תשובתו ברעיון נפלא: משה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו, אם כן מתן תורה היה בז' סיון, וביום זה אכלו עם ישראל מאכלי חלב, או שלא אכלו כלל ביום זה, שעד סופו עסקו בקבלת התורה. והלא יום טוב הוא וצריכים היו לעשות סעודת מצוה, כמו סיום ושמחה, שעושים לגומרה של תורה? אלא בהכרח הוצרכו לתשלומין, להשלים את יום השמחה של סעודת מתן תורה למחרת - עשו אסרו חג.

יש לומר שזה אכן ענין "אסרו חג", שהשלימו בו סעודת חג. ואדרבה, שאר המועדות עושין אסרו חג משום שבועות.

עולה מן הדברים, כי עיקר אסרו חג בעת מתן תורה היה בח' סיון, וכיון שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן לא יתענה החתן ביום זה ויקיים שמחה של מצוה... ויהי ה' איתו ואין חטא בא על ידו. (שו"ת "דברי יציב" או"ח רי"ח ועיין שו"ת "בנין שלמה" ח"א ל"ב)

ומה שקשה עוד, שהתורה ניתנה ביום החמישים ואחד, כבר תירץ ה"עשרה מאמרות", שבא לרמוז לנו יום טוב שני של גלויות. ואפשר שזהו ביאור מה שנאמר שמושה הוסיף יום אחד מדעתו! (מג"א תצ"ד)

ב"אסרו חג של שבועות" נהגו בני ג'רבה איסורי מלאכה של חול המועד, כולל איסור גילוח הזקן. זאת כיון שאין בחג השבועות ימי חול המועד, וכשעלו לרגל יכלו להקריב נדריהם ונדבותיהם רק מאסרו חג. (מנהגים)

בשבועות, הספרדים בירושלים ילכו להתפלל על קברי מלכי בית דוד בהר ציון, וגומרים את התהילים, לפי שידוד הסתלק בשבועות. ולמחרתו, באסרו חג ילכו לקבר שמעון הצדיק. ואחינו האשכנזים ילכו ביום הזה להשתטח על קברי מלכי בית דוד. ('לוח ירושלים' תרנ"ו)

בצפת, הלכו באסרו חג לקבר הושע בן בארי, שזה יום פטירתו. וכל היום ששים, שמחים ומתפללים. (שערי ירושלים)